

Sygn. akt I ACa 1043/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 marca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Roman Sugier (spr.)
Sędziowie :	SA Zofia Kawińska-Szwed SO del. Ewa Solecka
Protokolant :	Magdalena Bezak

po rozpoznaniu w dniu 25 marca 2015 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa S. G.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w K. i Skarbowi Państwa - Staroście (...)

o zapłatę ewentualnie o zobowiązanie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie

z dnia 24 lipca 2014 r., sygn. akt I C 254/10

- 1) zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 4. w ten sposób, że uchyla zawarte w nim rozstrzygnięcie;
- 2) oddala apelację w pozostałej części;
- 3) zasądza od powoda na rzecz pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w K. kwotę 5.400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;
- 4) oddala wniosek Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa o zasądzenie od powoda na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 1043/14

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Częstochowie oddalił powództwo S. G. o zasądzenie na jego rzecz od pozwanej (...) S.A. Oddział w C. – obecnie (...) S.A. z siedzibą w K. – kwoty 270.00,00 zł wraz z ustawowymi

odsetkami od dnia 25 maja 2010 r. do dnia zapłaty z tytułu bezumownego korzystania z nieruchomości stanowiącej jego własność oraz oddalił powództwo ewentualne o zobowiązanie pozwanej (...) Spółki Akcyjnej w K. do usunięcia urządzeń służących do przesyłu energii elektrycznej oraz doprowadzenie nieruchomości powoda do stanu istniejącego przed posadowieniem na tej nieruchomości urządzeń należących do pozwanej. Zasadził również Sąd Okręgowy w Częstochowie od powoda na rzecz pozwanej kwotę 7.217 zł, a także od powoda na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7.200 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd ten ustalił, że S. G. oraz D. G. są współwłaścicielami na zasadach wspólności małżeńskiej nieruchomości położonej w S. przy ulicy (...), działka nr (...), karta mapy (...) obręb S., dla której Sąd Rejonowy w C. prowadzi księgę wieczystą nr (...). Zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego przedmiotowa działka w części występuje pod symbolem MM – jako teren zabudowy mieszkaniowej mieszanej, a w pozostałej części występuje pod symbolem R/ZK – tereny otwarte o najwyższych walorach przyrodniczych i krajobrazowych z zakazem zabudowy.

W dniu 19 maja 1962 r. sporządzono Protokół z odbioru technicznego i przekazania do wstępnej eksploatacji obiektów energetycznych, a tym linii wysokiego napięcia 15kV, w miejscowości S..

W wyniku podziału przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą (...), na mocy Zarządzenia Ministra Przemysłu z dnia 16 stycznia 1989r., utworzono z dniem 1 stycznia 1989r. przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą Zakład (...) w C., który z kolei z dniem 12 lipca 1993r. przekształcony został w jednoosobową spółkę akcyjną Skarbu Państwa.

W dniu 26 maja 2004r. nastąpiło połączenie w trybie przepisu art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h., poprzez przeniesienie na (...) S.A. w K. majątku Zakładu (...) w C.. Z kolei Spółka (...) została w całości przejęta przez (...) S.A. we W., przekształconą następnie w (...) S.A. w K. i w dalszej kolejności w (...) S.A. w K..

Postanowieniem z dnia 7 listopada 2011r. sygn. akt II Ns 1393/11, wydanym na skutek wniosku (...) S.A. Oddział w C., Sąd Rejonowy w C. stwierdził, że Skarb Państwa nabył z dniem 1 stycznia 1985r. służebność gruntową polegającą na nieodpłatnym korzystaniu z części nieruchomości należącej do powoda S. G., położonej w S. przy ulicy (...), składającej się z działki nr (...), zabudowanej częścią linii napowietrznej 15kV– odgałęzienie do stacji S., przebiegającej po pasie gruntu oznaczonym punktami (...) o powierzchni 753 m⁽²⁾ oraz punktami (...) o powierzchni 279 m⁽²⁾ na mapie ustanowienia służebności przesyłu oraz służebności przejazdu przebiegającej po pasie gruntu oznaczonym punktami (...) o powierzchni 287 m⁽²⁾ na mapie ustanowienia służebności przesyłu, niezbędnej do eksploatacji i obsługi tych urządzeń i całodobowym korzystaniu z tej części nieruchomości w zakresie niezbędnym do usuwania awarii, wykonywania konserwacji, remontów i wymiany urządzeń elektroenergetycznych.

Wobec apelacji wniesionej przez uczestników postępowania S. G. i D. G., Sąd Okręgowy w Częstochowie - postanowieniem z dnia 24 maja 2012r. sygn. akt VI Ca 299/12 - zmienił powyższe postanowienie w ten sposób, że wniosek (...) S.A. Oddział w C. oddalił.

Na skutek skargi kasacyjnej złożonej przez (...) S.A. Oddział w C., Sąd Najwyższy - postanowieniem z dnia 30 października 2013 r. - uchylił postanowienie Sądu Okręgowego w Częstochowie 24 maja 2012r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

Następnie Sąd Okręgowy w Częstochowie postanowieniem z dnia 26 lutego 2014 r., sygn. akt VI Ca 1122/13, oddalił apelację uczestników postępowania S. G. i D. G..

W oparciu o powyższe ustalenia, które nie były przedmiotem sporu pomiędzy stronami postępowania i zostały poczynione na podstawie złożonych w sprawie dokumentów urzędowych, Sąd Okręgowy uznał, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Odnośnie do roszczenia o odszkodowanie z tytułu bezumownego korzystania z nieruchomości stanowiącej własność powoda wskazał Sąd I instancji, że prawomocnym postanowieniem z dnia 26 lutego 2014 r. Sądu Okręgowego w Częstochowie sygn. akt VI Ca 1122/13 stwierdzono, iż Skarb Państwa nabył z dniem 1 stycznia 1985r. służebność

gruntową polegającą na nieodpłatnym korzystaniu z części nieruchomości, położonej w S. przy ulicy (...), działka nr (...), zabudowanej częścią linii napowietrznej 15kV – odgałęzienie do stacji S..

W dacie 1 stycznia 1985r. właścicielem linii energetycznych było przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą (...) i to jemu przysługiwała określona wskazanym wyżej postanowieniem służebność. Następnie wobec podziału tegoż przedsiębiorstwa z dniem 1 stycznia 1989r. utworzono przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą Zakład (...) w C., które przejęło między innymi własność słupa posadowionego na nieruchomości powoda wraz z biegnącymi od niego liniami energetycznymi. W wyniku kolejnych przekształceń w dniu 12 lipca 1993r. Zakład (...) w C. został przekształcony w jednoosobową spółkę akcyjną Skarbu Państwa, której majątek w dniu 26 maja 2004r. został przeniesiony na (...) S.A. w K., która to Spółka została następnie w całości przejęta przez (...) S.A. we W., a ta z kolei przekształcona ostatecznie w (...) S.A. w K., tj. pozwaną.

Tym samym, pozwanej (...) S.A. w K. przysługuje służebność określona postanowieniem Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 26 lutego 2014 r. sygn. akt VI Ca 1122/13, która w ślad za składnikiem majątku w postaci linii energetycznej przebiegającej nad działką nr (...) przechodziła na kolejne wskazane powyżej podmioty.

Pozwana zatem posiadała i posiada tytuł prawny do korzystania z nieruchomości, której właścicielem jest powód.

Przyjął również Sąd I instancji, iż właścicielowi nieruchomości (powodowi) nie przysługuje wobec uprawnionego posiadacza służebności przesyłu (pозwanej) roszczenie o zobowiązanie do usunięcia z nieruchomości powoda urządzeń służących do przesyłu energii elektrycznej oraz doprowadzenie nieruchomości powoda do stanu pierwotnego.

Na rzecz pozwanej ustanowiona została służebność (określona postanowieniem Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 26 lutego 2014 r., sygn. akt VI Ca 1122/13) zezwalająca jej na eksploatację, dokonywanie kontroli, przeglądów, konserwacji, modernizacji i remontów, usuwanie awarii lub wymianę urządzeń w zakresie niezbędnym do zapewnienia prawidłowego i niezakłóconego działania linii napowietrznej 15kV przebiegającej nad nieruchomością powoda.

Istotą służebności gruntowej (art. 285 k.c.) jest zaś to, że właściciel nieruchomości obciążonej tą służebnością doznaje ograniczeń w korzystaniu z prawa własności i związanych z tym uprawnień.

Roszczenia windykacyjne i negatoryjne, uregulowane w art. 222 k.c., są ściśle związane z prawem własności, stanowią korelat uprawnień właściciela przewidzianych w art. 140 k.c., a przez to nie mogą być przedmiotem samodzielnego obrotu.

Skoro na rzecz pozwanej ustanowiona została służebność w zakresie określonym postanowieniem Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 26 lutego 2014 r., sygn. akt VI Ca 1122/13 to nie sposób uznać, że narusza ona prawo własności powoda, albowiem posiada ona tytuł prawny do korzystania z nieruchomości powoda. Czyni to zatem bezzasadnym ewentualne roszczenie negatoryjne zgłoszone w pozwie.

Podstawą orzeczenia o kosztach procesu stanowił art. 98 § 1, 3 i 4 k.p.c. w związku z § 6 pkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Sąd Okręgowy nie znalazł bowiem podstaw do zastosowania wobec powoda instytucji nieobciążania kosztami przeciwnika strony przegrywającej sprawę, przewidzianej w art. 102 k.p.c. W ocenie tego Sądu, prócz sytuacji materialnej powoda, która nie jest najlepsza, w sprawie nie zachodzą żadne dodatkowe okoliczności przemawiające za możliwością odstąpienia od obciążania go kosztami procesu. Powód, reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika, pomimo tego, że powiadomiony został przez pozwanych o nabyciu przez Skarb Państwa a następnie (...) S.A. służebności sprowadzającej się do prawa korzystania z jego gruntu, podjął ryzyko wdania się w spór sądowy, czym naraził pozwanych na poniesienie kosztów procesu.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód S. G. zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, a to art. 222 § 2 k.c. przez odmowę udzielenia właścicielowi gruntu ochrony w zakresie wykonywania jego prawa własności, art. 224 § 2 k.c. oraz art. 225 k.c. i art. 230 k.c. poprzez oddalenie żądania zapłaty za korzystanie przez pozwaną z nieruchomości powoda, a także art. 352 § 2 k.c. poprzez pominięcie jego dyspozycji. Podniósł, iż zarówno przepisy o wywłaszczeniu nieruchomości, jak i przepisy Kodeksu Cywilnego uprawniają go do żądania rekompensaty za ograniczenie jego prawa własności, nawet w przypadku stwierdzonego już zasiedzenia służebności. W jego ocenie nie do zaakceptowania jest sytuacja, w której powód ma ograniczone możliwości ochrony swoich praw przez panujący ustrój samowoli gospodarczej. Takie postępowanie jest bowiem sprzeczne z konstytucyjną zasadą równości wobec prawa. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazał, że powód jako właściciel rzeczy może żądać wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy także względem posiadacza służebności.

W oparciu o tę podstawę domagał się uchylenia zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania lub jego zmiany i uwzględnienia powództwa. Nadto wniósł o zwolnienie go od obowiązku zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, określonego w punkcie 3 i 4 sentencji wyroku oraz nieobciążania go kosztami procesu w postępowaniu apelacyjnym.

W odpowiedzi na apelację pozwani wnieśli o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny w Katowicach zważył co następuje:

Apelacja powoda w nieznacznej tylko części zasługiwała na uwzględnienie, a to w zakresie kwestionowanego przez niego punktu 4 zaskarżonego wyroku, którym zasądzono od powoda na rzecz Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7.200 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Natomiast w odniesieniu do roszczenia głównego pozwu, tj. wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości powoda, stwierdzić należy, że Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, które Sąd Apelacyjny w całości podziela i przyjmuje jako własne. W oparciu o te ustalenia Sąd I instancji słusznie uznał, że zgłoszone w pozwie żądanie nie zasługiwało na uwzględnienie.

Podzielić należy stanowisko tego Sądu, że na podstawie prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 26 lutego 2014 r., sygn. akt VI Ca 1122/13 doszło do nabycia przez pozwaną (i jej poprzedników prawnych) służebności gruntowej w drodze zasiedzenia, upoważniającego do korzystania z nieruchomości powoda. Zasiedzenie to nastąpiło z mocy prawa od dnia 1 stycznia 1985r., a zatem na długo przed okresem, za który powód dochodzi należności (tj. 10 lat przed dniem złożenia pozwu).

Posiadanie przez pozwaną (...) S.A. tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości powoda w zakresie wynikającym z powyższego orzeczenia przesądza o bezzasadności powództwa w części dotyczącej wynagrodzenia za bezumowne z niej korzystanie, a tym samym już tylko z tej przyczyny podniesione w apelacji zarzuty naruszenia art. 224, 225 i 230 k.c. nie zasługiwały na uwzględnienie.

Przepisy powyższe w okolicznościach niniejszej sprawy w ogóle nie znajdowały zastosowania, wobec faktu, iż prawo własności powoda nie uległo naruszeniu przez działania pozwanej (i jej poprzedników prawnych), legalnie korzystającej z nieruchomości powoda. Tym samym brak było możliwości wystąpienia z roszczeniem negatoryjnym (art. 222 § 2 k.c.) i uzupełniającymi go roszczeniami z art. 224 § 2 i 225 k.c.

W tym kontekście bezzasadne są zarzuty apelacji o naruszeniu konstytucyjnej zasady równości wobec prawa, bowiem konsekwencje korzystania przez pozwaną Spółkę z nieruchomości powoda nie są wynikiem bezprawnego naruszenia jego prawa własności, lecz biernej postawy powoda, który przez szereg lat (do 1985 roku) nie podejmował żadnych działań (np. nie wystąpił z powództwem negatoryjnym) przez co utracił część władztwa, zgodnie z przepisami prawa o zasiedzeniu istniejącymi w Kodeksie Cywilnym.

Na podzielenie zasługuje również stanowisko pozwanych zawarte w odpowiedzi na apelację, iż nieuprawniony jest również zarzut naruszenia art. 352 § 2 k.c. Przepis ten wprowadza upoważnia do odpowiedniego stosowania wobec posiadania służebności przepisów dotyczących posiadania rzeczy. Jednakże warunkiem skutecznego wystąpienia z roszczeniami wymienionymi w art. 224 § 2 k.p.c. i 225 k.c. w związku z art. 230 k.c. jest zła wiara posiadacza służebności. W niniejszej sprawie mamy jednak do czynienia z korzystaniem przez pozwaną Spółkę z nieruchomości powoda w dobrej wierze, albowiem opiera się ono na wiedzy tejże spółki o swoim tytule prawnym stwierdzającym zasiedzenie ograniczonego prawa rzeczowego.

Wprawdzie w judykaturze przyjmuje się możliwość żądania wynagrodzenia za korzystanie z cudzej nieruchomości w ramach służebności, jednakże chodzi tu o służebności ustanowione umownie, a nie jak w niniejszej sytuacji – służebność ustanowiona z mocy prawa w drodze zasiedzenia.

Z powołanych wyżej względów apelację powoda dotyczącą roszczenia głównego pozwu należało oddalić na mocy art. 385 k.p.c.

Sąd Apelacyjny oddalił także – na zasadzie art. 385 k.p.c. - apelację powoda w części w jakiej dotyczyła ona rozstrzygnięcia Sądu I instancji o kosztach postępowania, które zasądzono od powoda na rzecz pozwanej Spółki (...). Zważyć należy, że przepis art. 102 k.p.c. wyraża zasadę słuszności w orzekaniu o kosztach, stanowiąc wyjątek od zasady odpowiedzialności za wynik procesu (art. 98 k.p.c.). Podstaw do jego zastosowania należy poszukiwać w konkretnych okolicznościach danej sprawy przekonujących o tym, że w danym przypadku obciążenie strony przegrywającej kosztami procesu na rzecz przeciwnika byłoby niesłuszne, niesprawiedliwe. Należą do nich zarówno fakty związane z samym procesem jak i leżące poza nim. Do pierwszych zaliczane są sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie. Drugie natomiast wyznacza sytuacja majątkowa i życiowa strony. Skorzystanie z możliwości zastosowania tego przepisu ustawodawca pozostawia uznaniu sądu.

Sąd Apelacyjny, podobnie jak Sąd Okręgowy, z uwagi na charakter roszczenia nie dopatrzył się szczególnych okoliczności przemawiających za obciążeniem kosztami procesu wygrywającą sprawę Spółkę. Wskazać trzeba, że powód podjął ryzyko wystąpienia z powództwem, do czego w istocie nie był zmuszony w celu na przykład naprawienia wyrządzonej mu szkody, czy ochrony bezprawnie naruszonego prawa. Wnosząc powództwo powinien był zatem rozważyć zasadność swojego roszczenia, zwłaszcza, że korzystał z pomocy profesjonalnego pełnomocnika, a nadto – jak słusznie zauważył Sąd I instancji – został poinformowany przez pozwanych o nabyciu przez Skarb Państwa (a następnie (...) S.A.) służebności sprowadzającej się do prawa korzystania z jego gruntu. Pomimo tego jednak wdał się w spór, angażując pozwaną w procesie i generując po jej stronie koszty procesu.

Sama natomiast sytuacja materialna powoda (jakkolwiek trudna) nie mogła stanowić podstawy do zastosowania art. 102 k.p.c.

Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok w zakresie punktu 4, w ten sposób, że uchylił zawarte w nim rozstrzygnięcie, a to z uwagi na zastosowanie art. 194 zd. 2 k.p.c. zgodnie z którym, osoba wezwana do udziału w sprawie na wniosek pozwanego może domagać się zwrotu kosztów wyłącznie od pozwanego, jeżeli okaże się, że wniosek był bezzasadny. Wskazać należy, że w niniejszej sprawie to nie powód złożył wniosek o wezwanie do udziału w sprawie Skarbu Państwa – Starosty (...), lecz pozwana (...) S.A. Nie sposób zatem traktować powoda jako przegrywającego w stosunku do pozwanego Skarbu Państwa, który uczestniczył w procesie z inicjatywy pozwanej Spółki. Wprawdzie pozwana cofnęła wniosek o wezwanie do udziału w sprawie Skarbu Państwa, jednakże nastąpiło to już w toku postępowania, w którym pozwany ten działał i poniósł jego koszty. Natomiast Skarb Państwa nie domagał się zasądzenia kosztów postępowania od pozwanej Spółki, lecz od powoda, zaś w świetle brzmienia powyższego przepisu wniosek ten nie mógł zostać uwzględniony.

Z tych przyczyn zaskarżony wyrok podlegał stosownej zmianie, o czym z mocy art. 386 § 1 k.p.c. orzeczono jak w punkcie 1 sentencji.

Z uwagi na powyższe okoliczności Sąd Apelacyjny nie uwzględnił również wniosku Prokuratury Generalnej Skarbu Państwa o zasądzenie od powoda na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego, o czym orzeczono w punkcie 4 sentencji wyroku. Wskazać trzeba, że w treści apelacji powoda zaistniała rozbieżność pomiędzy żądaniem apelacji a wskazanym w niej zakresem zaskarżenia. Powód zaskarżył bowiem wyrok Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 24 lipca 2014r. w całości, którym oddalono jego powództwo wobec pozwanej (...) S.A. oraz Skarbu Państwa, a z drugiej strony domagał się uwzględnienia jego powództwa, które skierowane był wyłącznie przeciwko (...) S.A. Sąd I instancji nie zauważył wskazanej wyżej rozbieżności i doręczył Skarbowi Państwa, zastępowanemu przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, odpis apelacji. W następstwie tego Prokuratura w odpowiedzi na apelację zgłosiła wniosek o zasądzenie od powoda kosztów postępowania apelacyjnego, który jednak z uwagi na treść art. 194 zd. 2 k.p.c. należało oddalić.

Podstawą prawną wydania przez Sąd Apelacyjny rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego zasądzonych od powoda na rzecz pozwanej (...) S.A. był przepis art. 98 § 1 k.p.c. i art. 98 § 3 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 7 i § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (t.j. Dz. U. z 2013r., poz. 490), o czym orzeczono w punkcie 3 sentencji wyroku.